

**A felejtés mint
konstrukció,
dekonstrukció és
revízió**

Deák László:
A felejtés angyala
Bp., Nap Kiadó, 2009.

Deák László *Az árvaság* korában körvonalazott poétikai programjának tetőpontját nyújtják *A felejtés angyala*, e mintegy félszáz verset átölelő gyűjtemény darabjai. A korábbi kötet *Blues* című versének szilárd auditív aspektusától és ábrázolásmódjának hiperrealizmusától a cortázari *Elfoglalt házat* idéző *Nyugtatóig* („Már te sem lehetsz aki voltál. / Új lakók jönnek és összedől a ház”) test és lélek fájdalma, illetve szerep és valóság szorongásai még megmaradnak a személyiség (személyesség) bűvös körében. Ám *A felejtés angyalának* már nyitánya („A lét a nemlét üzemhibája”) is jelzi: mély és általános ontológiai konzekvenciák várhatók. Olyan fájdalmas-félelmes megállapítások, amelyek akár a korábbi poézis felhasználására törhetnek, s amelyek megszólalása (vagy feljajdulása) ellen mégsem tehet semmit a költő.

A kötetcímek mögé tekintve úgy fogalmazhatok: a magaslesről induló, körültekintő fiatal művész, ki még a jelentést annak panorámájában szemléli – az óriási méreteket leicsinyítve –, a nyolcvanas évek elején már közös csapdában határozza meg helyzetét. Az élet nyújtotta gyarló esélyt végül a változatlan hatalma fojtja meg, egy különös árvaság korába léptetve ezzel a lírai ént. Az árvaság kora ily módon egyszerre lett Deák életművének szintézise, s egyszerre az alkotó személyiség lét-poétikai küzdelmeinek folyamatrajzává. Most kissé zavarban lehet a kritikus, hiszen *A felejtés angyala* egy Mindenmindegy Jakab elszántságával tör megadó, ám tiszta és őszinte önfelszámolásra – első kötetének programtervezetét felrúgva („kerülöm az elméletgyártást és az ortodoxiakat”) – egy ijesztően mély, kiforrott filozófiával ajándékozva meg olvasóját. Ebben a váltásban a felejtés aktusa alkalmasnak tűnhet arra, hogy egyfajta revízió szellemi-lelki metódusaként értelmezzük, s az emlékezés minden prousti konnotációjával együtt e kötet szövegvilágának fogantató és szervező elemeként tételezzük fel. Joseph Murphy egy helyütt arról értekezik, hogy a betegség mennyire megváltoztatja az egész embert – test, lélek és szellem bonyolult komplexumát. A betegséggel párhuzamosan a költőre szálló felejtés angyala annyiban a(z) (ön)felszámolás, a dekonstrukció szellemeként is felfogható, amennyiben a múltbéli önmagaság lebontására és új én építésére kényszerít. Deák költészetének differentia specifikái természetesen azért a revízió e kései írásaiban is csorbitatlanul érvényesülnek: a hűvös, szinte már prózaformát öltő szabadversek (*Tél az őszben*), a rövid, forró pillanatképek és nagyobb – elsősorban morális-szociális hevületű – felszólalások (*Pseudo Machiavelli*), amelyek mellett folyamatosan jelen vannak a különféle nyelvi

játékok is (*Folyókrul*). Az auditív aspektus, azaz a zenei nézőpont többször is bekapcsolható a vizsgálatba, leginkább slágerek és előadók megidézése mentén. A *Váratlan fordulatban* például egy szótár- vagy receptszerű, önsorson átszűrt slágerelemzést figyelhetünk meg – a zene íze, illata, a nagybetűs feeling kerül boncasztalra, s ugyancsak jó példa a „párban egyedül” szállóige megidézése Chet Bakertől az *Esőben*.

Izgalmas lehetőség rejlik a címzések és ajánlások vizsgálatában is. A szövegek lehorgonyozottsága – T. S. Eliot, Marsall László, Papp Tibor, Kemsei István, Alexa Károly, Bujdosó Alpár, Parancs János, Sipos Gyula, Kalász Márton, Tandori Dezső, József Attila, Randall Jarrell és Francis Bacon személyéhez, gondolataihoz, költészetéhez és érzésvilágához – olyan explicit intenciós eljárás, amely bonyolulttá és színessé varázsolja Deák amúgy tömör és (le)csupasz(itott) szövegeit („Mondanivalóm előadásában tömörségre töreksem”). Ezt az erősen intertextualizált szövegvilágot bővíti ösztönművészeti távlatokig a *Sivatagi évad* képszovegeinek hosszú sora. A csornai születésű kortárs képzőművész, Kurcsis László grafikáinak homályos sík(ok)ból (fel)támadó alakjai – legyen az lábavesztett ló vagy önmagába visszatérő lajtorja, drótozott sziklatömb vagy forgósél – expresszivitásukkal és hiányosságukkal csak egy primér látványt s kérdések hosszú sorát nyújthatják a költészetnek. Pontosan a recepció e kettős lehetőségét tükrözik vissza költőnk Kurcsis-interpretációi: „Forgószélet befogó / viziló bőr paraván partján” vagy „Honnan bújt elő a féreg, / Mértani csuklyával / Fedezve riadalmas pillantását?” (*Sivatagi évad*). Az olvasó – miként Kurcsis nézője is –, a mitológiai jelenetek szörnyei és héroszai előtt álló, értetlenkedő, rengeteg kérdésével már-már szédülő kisgyerekként pillant szét.

Az életmű korai szövegbázisait követő, vagyis az azokra ráépülő jelenlegi revízió filozófiai áramlata a *Váratlan fordulatban* nyeri el legszisztematikusabb megnyilvánulását. A *Hollós Ilona-dal* vetületei a deáki emberi (s nem költői!) sorson átszűrve hiperreális képsorokban és szorongató emlékekben futnak elénk: „diadalmas ornamentika a fájdalmas retinán”. A rák borzalmaiban – ahogy ezt legutóbb talán Randy Pausch írta le szívfájdító *Utolsó tanításában* –, megcsillan az igazi arány-arany, az igazi érték, Deáknál N(agy) G(áspár), a barát és költőtárs emléke, majd Gottfried Benn egy emlékezetes verscíme. „Nem sokat tudok” – írja. De a lényegét (még) igen. A revízió realitása, kiábrándult lényeglátása így már létösszegzéssé válik: „Bejövő cső, kimenő cső, szívócső, fűjőcső. / Köpőcső nincs, az valami más, az régen volt. Mindenesetre: / volt.” Mint a hajdani királytükörök, parainésisek, receptkönyvek és szótárak tették, úgy hagyja ránk a költő sorseseményének minden időtálló értékkomponensét: emléket, tudást, tapasztalatot, fontossági sorrendet, ízelet, illatokat – önmagát. Ebből a szemszögből pedig a felejtés konstrukció. Ön(fel)építés.